

Creatief of Correct

**Een onderzoek naar de benamingen
van opleidingen in het hoger onderwijs**

Eindrapport

Een onderzoek in opdracht van het ministerie van OC&W

A. Kruithof
A.J. Nijssen
F. Steenkamp

Projectnummer: B3342

Zoetermeer, 30 juni 2008

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

In 2006 is er een discussie opgelaaid over (on-)eerlijke voorlichting over de naam en status van opleidingen in het hoger onderwijs. Na de eerste signalen in de media heeft het ministerie van OCW over dit onderwerp kritische vragen gesteld aan de instellingen. Veel instellingen zijn naar aanleiding daarvan aan de slag gegaan om eventuele onzorgvuldigheden aan te passen.

Is alle onduidelijkheid nu verleden tijd, of zijn er nog instellingen die bijvoorbeeld afstudeer-richtingen aanbieden alsof het zelfstandige opleidingen zijn? En op welke schaal gebeurt dit nu nog? Om een antwoord op die vragen te krijgen, heeft het ministerie van OCW een onafhankelijk onderzoek doen uitvoeren door Research voor Beleid en het Hoger Onderwijs Persbureau. De resultaten van dit onderzoek met betrekking tot aard en omvang van misleidende voorlichting in het hoger onderwijs worden in dit rapport beschreven en geanalyseerd.

Er is een intrinsieke spanning tussen studievoorlichting enerzijds en marketingdoelstellingen anderzijds. Dat is in de loop van de uitvoering van dit onderzoek ook gebleken. Eerste resultaten van het onderzoek zijn aan de instellingen en aan de koepels in het hoger onderwijs voorgelegd. Dit heeft geleid tot veel (nieuwe) aanpassingen van communicatie-uitingen. Deze aanpassingen zijn in tweede instantie in de inventarisatie en in de eindanalyse separaat in dit rapport meegenomen.

Het onderzoek is namens de opdrachtgever begeleid door de heren A. Steenbrink en F. de Zwaan. Daarnaast heeft een commissie van deskundigen de onderzoekers begeleid. De leden van deze commissie waren: mw. IJ. van den Hout (NVAO) en de heren J. Otten (IB Groep), C. van Rijn (NVAO) en O. de Vries (Onderwijsinspectie).

We danken onze begeleiders voor hun deskundige blik en bijdragen.

Anna Kruithof, Anton J. Nijssen en Frank Steenkamp
Onderzoekers

Inhoudsopgave

1	Inleiding: aanleiding en doel van het onderzoek	7
1.1	Aanleiding voor het onderzoek	7
1.2	Doel en reikwijdte van het onderzoek	7
2	De uitvoering van het onderzoek	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Inventarisatie	9
2.3	Controle en normering	10
2.4	Toetsing: interactieve fase	15
3	De bacheloropleidingen: bevindingen	17
4	De masteropleidingen: bevindingen	23
5	Bestuurlijke context en regelgeving: mogelijkheden voor harmonisatie van register en feitelijk gebruik van opleidingsnamen	29

1 Inleiding: aanleiding en doel van het onderzoek

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

In 2006 is discussie ontstaan over de vraag of universiteiten en hogescholen in hun voorlichting een correct en transparant beeld van hun opleidingsaanbod geven. De discussie spitste zich toe op de communicatie over bacheloropleidingen.

In augustus 2006 ontstond publiciteit over enkele gevallen waarin instellingen nieuwe al of niet 'modieuze' studies aanboden, die niet als zodanig geaccrediteerd en geregistreerd waren. Het betrof weliswaar afstudeerrichtingen of studieroutes van officieel erkende opleidingen, maar voor aanstaande studenten was deze relatie niet duidelijk.

Landelijke media gingen op de kwestie in. Het onderwerp kwam ter sprake in de Kamer. En de toenmalige staatssecretaris Rutte vroeg de koepelorganisaties PAEPON, HBO-Raad en VSNU om dergelijke niet-transparante voorlichting tegen te gaan.

In december 2006 trad studentenorganisatie ISO, op basis van een eerste onderzoek van het Hoger Onderwijs Persbureau, naar buiten met de aanklacht dat zowel hogescholen als universiteiten op aanzienlijke schaal "non-CROHO" opleidingen aanboden. Opleidingen werden aangeboden onder afwijkende, vaak Engelse namen. Ook werden majors, keuzevakken of andere studieonderdelen gepresenteerd alsof het complete bacheloropleidingen waren. Eén van de zaken, die aan het licht kwamen, was dat hierdoor in de praktijk problemen ontstaan met de legitimatie van diploma's door de IB-Groep. Als de naam op een diploma immers niet gelijk is aan de naam in het register, dan kan deze instelling het diploma niet waarmerken.

Begin 2007 hebben de instellingen toegezegd de voorlichting tegen het licht te houden en waar nodig op te schonen. Vervolgens zijn op tientallen websites wijzigingen aangebracht om de communicatie te laten sporen met de werkelijke naam en status van opleidingen. Vraag is of hiermee de geconstateerde problemen uit de wereld zijn.

1.2 Doel en reikwijdte van het onderzoek

Het ministerie van OCW heeft opdracht gegeven tot een onafhankelijke rapportage die een dekkend en actueel beeld geeft van de mate waarin instellingen in hun marketing afwijken van het geaccrediteerde en geregistreerde opleidingsaanbod, en hoe dit zich verhoudt tot meer of minder transparante voorlichting over de werkelijke status van de opleidingen. De inventarisatie betreft zowel bachelor- als masteropleidingen en omvat ook het aanbod van niet-bekostigde instellingen.

In het volgende hoofdstuk wordt uiteengezet hoe het onderzoek is uitgevoerd. In de hoofdstukken 3 en 4 worden de resultaten beschreven op bachelor- respectievelijk master-niveau. Hoofdstuk 5 geeft een analyse van de bestuurlijke context en regelgeving met betrekking tot opleidingsnamen. In dit hoofdstuk wordt ook een aanbeveling gedaan om de geconstateerde problematiek duurzaam op te lossen.

2 De uitvoering van het onderzoek

2.1 Inleiding

Het onderzoek is gestart met een korte interviewronde onder stakeholders, om na te gaan of er in het laatste jaar ontwikkeling is geweest in de standpunten over het gebruik van opleidingsnamen. Tevens is deskresearch uitgevoerd, met name om na te gaan in hoeverre bestaande regelgeving toepasselijk is en of er ook sprake is van (effectieve) zelfregulering. Het belangrijkste onderdeel van het onderzoek was de inventarisatie van de opleidingsnamen, de beoordeling van de juistheid ervan in het licht van de CROHO-registratie en het normeren van de afwijkingen. De resultaten van de inventarisatie en analyse zijn op een voor de instellingen toegankelijke website geplaatst om reacties op de bevindingen te verkrijgen. Ook is een eerdere versie van dit rapport in de eerste helft van mei voorgelegd aan, en besproken met, HBO-Raad, PAEPON en de VSNU. Veel instellingen hebben naar aanleiding van de eerdere versie van het rapport de websites (opnieuw) aangepast hetgeen herbeoordelingen noodzakelijk maakte. Deze zijn gedaan en in onderhavig rapport verwerkt.

2.2 Inventarisatie

De inventarisatie van opleidingsnamen is gebaseerd op de lijsten van opleidingen die instellingen op hun website presenteren. Vaak staat onder een knop 'bacheloropleidingen' respectievelijk 'masteropleidingen' een lijst gepresenteerd met namen die doorverwijzen naar specifieke opleidingspagina's. Deze weblijst gold als basis voor de inventarisatie.

Uitgangspunt bij de inventarisatie was de lijst van bacheloropleidingen, die al in 2006 werd samengesteld en beoordeeld. Als eerste stap in dit nieuwe onderzoek werd deze lijst bekeken en aangevuld en werden de bacheloropleidingen van alle bekostigde instellingen op de lijst geplaatst. Ook werden de masteropleidingen van de dertien grote universiteiten onderzocht.

Als tweede stap werd de bachelorlijst aangevuld met de opleidingen van niet-bekostigde instellingen en de opleidingen van de kunstinstellingen, die in het vorige onderzoek buiten beschouwing waren gelaten. Aan de hand van de instellingenlijst uit de database van Choice is gecontroleerd of alle instellingen meegenomen waren.

De aanvulling op de masterlijst bestond uit de masters van de kleine theologische universiteiten en de Open Universiteit, de hbo-masters van gefinancierde instellingen en de masters van aangewezen instellingen op zowel hbo- als wo-niveau. De aanvullingen op de masterlijst waren gebaseerd op de instellingen die met een master geregistreerd staan in de SKI-database. Het is mogelijk dat hier geen 100% dekking is bereikt.

Alle opleidingen op de bachelor- en masterlijst werden gecontroleerd en beoordeeld als hierna beschreven. Na een eerste toetsing en beoordeling van het bacheloraanbod is het aanbod opnieuw beoordeeld nadat de masteropleidingen werden getoetst. Dit om consistentie tussen de beoordelingen van de bacheloropleidingen en die van de masteropleidingen te verzekeren.

Aanpassingen

In een aantal gevallen is de website tijdens het onderzoek door de instelling aangepast. Dit is in twee rondes gebeurd. Allereerst heeft het onderzoeksteam de bevindingen in het vroege voorjaar op een website gepubliceerd om de instellingen de gelegenheid te geven de oordelen te bestuderen. Dit leidde al tot een aantal aanpassingen, zoals in de hoofdstukken 3 en 4 is te zien. Daarna is een rapportage opgesteld en voorgelegd aan de opdrachtgever en de koepels van de instellingen. In overleg is besloten om de instellingen nogmaals de gelegenheid te geven de oordelen te bestuderen, commentaar te leveren en eventueel aanpassingen aan de eigen communicatie-uitingen te doen.

Van deze laatste gelegenheid is wederom vaak gebruik gemaakt; niet zozeer om commentaar te leveren op de oordelen, maar vooral om aanpassingen te doen. Wanneer de onderzoeker dit bij het beoordelen van de opleidingen constateerde, werden de oordelen over opleidingen aangepast aan de nieuwe werkelijkheid. Ook dit is in de hoofdstukken 3 en 4 terug te zien.

2.3 Controle en normering

Controle

De namen uit de inventarislijst zijn vergeleken met de namen uit het CROHO (Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs). In dit register staat vermeld welke opleidingen een instelling mag aanbieden. Een opleiding wordt correct aangeboden als de naam precies overeenkomt met de naam in het CROHO.

Als een opleiding uit de weblijst niet in het CROHO voorkwam, dan volgde een controle met het register op de website van de NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie). Hierin staan de opleidingen vermeld die geaccrediteerd zijn. Opleidingen die wel geaccrediteerd zijn, maar nog niet in het CROHO zijn opgenomen kunnen hier gevonden worden. Als de naam van de opleiding overeenkomt met die uit het NVAO-register, dan wordt de opleiding correct aangeboden.

Mismatches werden handmatig gekoppeld, bijvoorbeeld door te kijken of de opleiding een vertaling was van de geregistreerde naam, of door op de website na te gaan van welke geregistreerde opleiding de opleidingsnaam een variant was. Bij de bachelorlijst werd bovendien gebruik gemaakt van de resultaten van het vorige onderzoek.

Normering

Het schema dat is gebruikt voor het beoordelen van de afwijkende opleidingsnamen bestaat uit verschillende probleemcategorieën die zijn onderverdeeld in mate van (on)duidelijkheid. Deze categorieën worden hier achtereenvolgens besproken.

1.

De eerste categorie betreft het presenteren van **varianten** van bachelor- en masteropleidingen als volledige opleidingen. Het motief hiervoor is wellicht dat dit het opleidingsaanbod verbreedt en interessanter maakt. Zoals eerder uiteengezet is het voor de rechtsgeldigheid van het diploma noodzakelijk dat dit de geregistreerde opleidingsnaam correct vermeldt.

Varianten zijn afstudeerrichtingen of specialisaties binnen een opleiding, minoren of keuzevakken bij meerdere opleidingen en korte opleidingen of cursussen.

Specifieke varianten bij masteropleidingen zijn de onderzoeksmaster, de duale master en de postnitiële master. Eigenlijk kan men hier niet spreken van varianten, aangezien deze opleidingen als zodanig in het CROHO staan geregistreerd. Omdat het volgen van een afwijkend mastertype gevolgen heeft voor de duur of de financiering van de opleiding, is beoordeeld of de instelling de status van de master duidelijk naar de student communiceert.

2.

De tweede categorie bevat de zogenaamde '**brede**' opleidingen. Dit zijn overkoepelende opleidingen die als zodanig niet zijn geaccrediteerd en geregistreerd staan in het CROHO. Dat geldt alleen voor de onderliggende opleidingen. Het komt sporadisch voor dat een instelling een brede opleiding aanbiedt waarvoor de student twee diploma's voor de onderliggende opleidingen kan behalen. Door de combinatie van twee opleidingen neemt de studie meer tijd in beslag dan de reguliere duur van één van de onderliggende opleidingen. Binnen deze categorie valt ook het werven met opleidingsgraden in plaats van de geregistreerde opleidingen. Aangezien de opleidingsgraden niet zijn beschermd en geregistreerd en het onduidelijk is welke opleidingen tot een bepaalde graad leiden, is het ook hier van belang dat de instelling studenten werft met de officieel geregistreerde opleidingsnaam. Het aanbieden van brede opleidingen in internationaal verband is een aparte subcategorie die verderop uitgebreider aan bod komt.

3.

De derde categorie betreft de **taal** waarin de opleiding wordt aangeboden en staat geregistreerd. Een instelling mag een opleiding in meerdere talen aanbieden, aangezien de accreditatie het programma betreft en niet de onderwijstaal. Voor de student is het uiteraard wel van belang om hierover duidelijk geïnformeerd te worden.

Daarnaast komt het voor dat instellingen een Engelstalige variant aanbieden van een Nederlandse geregistreerde opleiding. Inschrijving kan plaatsvinden via de reguliere weg voor de Nederlandse opleiding, of via een inschrijfformulier rechtstreeks bij de instelling.

Vertaalde opleidingsnamen brengen net als afstudeervarianten de rechtsgeldigheid van het diploma in gevaar. De IB-Groep legaliseert alleen diploma's waarvan de opleidingsnaam exact overeenkomt met de geregistreerde naam. Een Engelse vertaling van een Nederlandse opleidingsnaam levert dus problemen op. Er zijn wel plannen om de geregistreerde opleidingsnaam in het CROHO ook in (Engelse) vertaling op te nemen, om zo buitenlandse studenten te informeren over het Nederlandse onderwijsaanbod. Dit zal dan ook het legalisatieprobleem oplossen.

4.

Het gebruik van **marketingnamen** in plaats van de geaccrediteerde naam is de vierde probleemcategorie. Het gaat hierbij niet alleen om kleine afwijkingen, maar ook om totaal verschillende namen. Ook hier geldt dat de correcte naam op het diploma dient te staan. Een instelling mag de naam van een opleiding wijzigen, mits dit wordt doorgegeven aan het CROHO en er geen grote inhoudelijke wijzigingen aan de naamswijziging ten grondslag liggen.

5.

De vijfde categorie is die van de zogenaamde '**U-bocht constructies**'. Het gaat om opleidingen die worden aangeboden op een accreditatie die geldt voor een andere locatie of voor een andere instelling. Het diploma dient niet alleen de correcte opleidingsnaam, maar ook de naam van de instelling te vermelden waar de opleiding staat geregistreerd. De combinatie van onjuiste opleidingsnaam en andere locatie of instelling is vrij zwaar beoordeeld. Het vermelden van de naam van de aanbieder op het diploma is strikt juridisch gezien niet juist. Dit kan dan ook een probleem opleveren wanneer een student het diploma door de IB-Groep wil laten legaliseren.

Een onderwijsinstelling die geen licentie heeft voor het aanbieden van een opleiding mag wel het onderwijs van die opleiding verzorgen als deze instelling als uitvoerder van het onderwijsprogramma in het NVAO-besluit wordt genoemd. In dit geval moet de uitvoerende instelling duidelijk op de website vermelden welke instelling de hoofdaanbieder en diploma-verstrekker is, zodat niet ten onrechte de indruk ontstaat dat een diploma wordt verkregen van de uitvoerende instelling.

De registratie van opleidingen in het CROHO is uitgesplitst naar de plaats waar het onderwijs wordt aangeboden. Het aanbieden van een opleiding op een andere locatie van dezelfde instelling is daarmee niet toegestaan. De instelling hoeft echter niet de plaatsnaam op het diploma te vermelden. Voor het legaliseren van een diploma levert het geven van onderwijs op een andere locatie dus paradoxaal genoeg geen problemen op.

Vooraf in het hoger beroepsonderwijs komt het voor dat instellingen opleidingen aanbieden op basis van buitenlandse accreditaties. Hier wordt verderop aandacht aan besteed.

6.

Een zesde categorie betreft de **kunsvakopleidingen**. Deze opleidingen verschillen van andere bacheloropleidingen in de aard van de opleiding en in de selectie en aanmelding. In het kunsvakonderwijs draait het onderwijs om een specifiek hoofdvak binnen een bacheloropleiding, bijvoorbeeld jazzzang of piano binnen de bacheloropleiding muziek. De informatievraag betreft dan ook eerder het hoofdvak dan de meer algemeen geaccrediteerde opleiding.

Ook de aanmelding voor het kunsvakonderwijs verloopt niet via de geijkte route. Studenten worden door de instelling toegelaten tot een specifiek onderdeel van de bacheloropleiding op basis van een auditie of portfolio. Vervolgens schrijft de student zich in bij de IB-Groep voor de overkoepelende bacheloropleiding.

In de beoordeling van de kunsvakopleidingen is rekening gehouden met de informatievraag en het onderwijs, die zich eerder toespitsen op specifieke onderdelen van de meer algemene bacheloropleidingen. Dit houdt in dat de duidelijkheid rond opleidingsvarianten en marketingnamen milder is beoordeeld dan de opleidingen buiten het kunsvakonderwijs. Dit is te zien in de tabellen in het volgende hoofdstuk.

7.

De zevende en laatste probleemcategorie betreft opleidingen die **geen geldige accreditatie** hebben. In de meeste gevallen betreft dit opleidingen die nog in de accreditatieprocedure zitten. Het kan echter ook voorkomen dat een accreditatie is verlopen of dat de opleiding is opgeheven. De instelling kan in al deze gevallen geen rechtsgeldig diploma afgeven.

Eerste beoordeling

De probleemcategorieën zijn elk onderverdeeld in de mate waarin de instelling duidelijk communiceert over de status van een opleiding. De instelling kan via de website direct en duidelijk, onvoldoende duidelijk / niet steeds duidelijk of niet duidelijk / erg onduidelijk communiceren over de status van een opleiding. Of in andere bewoordingen: een afwijking van de officiële opleidingsnaam kan weinig, enigszins of veel aanleiding geven tot verwarring. Deze beoordeling is tijdens het eerste onderzoek naar de voorlichting rond bacheloroopleidingen weergegeven in kleurcodes:

- **geel** ('klein detail') is de lichtste kwalificatie, toegekend wanneer de correcte naam of status van de opleiding niet in de lijst met opleidingen, maar wel direct en duidelijk bij de opleidingsinformatie zichtbaar is,
- **oranje** ('probleem') werd toegekend bij gevallen waarin de status van de opleiding niet steeds duidelijk is en
- **rood** ('misleiding') gold bij erg onduidelijke voorlichting.

In het huidige onderzoek is een aantal wijzigingen aangebracht in de kleurcodering. De code **groen** ('in orde') geldt nu ook wanneer instellingen al in de lijst met opleidingen de correcte opleidingsnaam toevoegen. Dit is vooral het geval bij opleidingsvarianten. Daarnaast is de benaming van de oranje en rode kleurcode aangepast. Misleiding is in feite een zware beschuldiging die opzet impliceert, en dat is niet wat in het onderzoek is aan te tonen. De uitleg van de rode kleurcode is daarom veranderd in 'mogelijk misleiding' en de oranje code is gewijzigd naar 'verwarrend'.

De resultaten van de normering zijn samengevat in de hoofdstukken 3 en 4 en geïllustreerd met enkele voorbeelden.¹

Aparte gevallen: buitenlandse accreditaties, internationale samenwerking en MBA's

Gedurende het onderzoek kwam een aparte groep van masters naar voren, namelijk in het buitenland geaccrediteerde masters, masters binnen een samenwerkingsverband van internationale onderwijsinstellingen en MBA's.

Binnen het Nederlandse rechtssysteem worden alleen de masters erkend die door de NVAO zijn geaccrediteerd en die in het CROHO staan geregistreerd. Dit betekent dat bekostiging, studiefinanciering en diploma-erkenning alleen binnen dit kader plaatsvinden. Een aantal instellingen biedt echter masters aan die niet binnen deze context passen. Het gaat om masters die aangeboden worden via buitenlandse universiteiten en waarbij de student het diploma van deze universiteit ontvangt, om masters die zijn ontstaan uit internationale samenwerking en ook MBA opleidingen.

In eerste instantie is besloten bij de beoordeling gebruik te maken van een lijst van accreditatieorganisaties die op de website van de NVAO staat, namelijk de lijst van de internationale INQAAHE. Deze lijst is uitgebreider dan de lijst van de Europese ENQA en de ECA. Als de website van een instelling melding maakte van een accreditatieorgaan welke voorkwam op de lijst van de INQAAHE, dan werd de opleiding beoordeeld als: "Deze opleiding staat geregistreerd bij een buitenlandse onderwijsinstelling, die het diploma verstrekt. De oplei-

¹ In een bijlagenrapport bij de vorige versie van dit rapport is een aantal voorbeelden uitgewerkt aan de hand van 'screen shots' van websites van instellingen. Aangezien deze websites inmiddels in de meeste gevallen zijn aangepast, zijn de voorbeelden hooguit nog illustratief voor de gehanteerde methode. Ze geven geen feitelijke zaken meer aan.

ding is geaccrediteerd door een met de NVAO samenwerkend buitenlands accreditatieorgaan." Hieraan werd de gele kleurcode gehangen.

Na overleg met de juridische afdeling van de NVAO bleek dat de overkoepelende organisaties van accreditatieorganen eerder de status hebben van overlegorganen dan dat er sprake is van wederzijdse erkenning van geaccrediteerde opleidingen. Ook is er onderscheid binnen de ENQA tussen *full members* en accreditatieorganisaties die nog niet beoordeeld zijn op het voldoen aan internationale standaarden en richtlijnen. De NVAO is overigens positief beoordeeld en een *full member* van de ENQA.

Er is een beperkte lijst van accreditatieorganen waarmee de NVAO een wederzijdse erkenningsovereenkomst heeft gesloten. Het gaat om enkele organen uit Oostenrijk, Frankrijk, Noorwegen, Spanje, Zwitserland en Polen. Daarnaast wordt door de NVAO, het ministerie van OCW, de Landelijke Commissie Gedragscode en de koepelorganisaties van de hoger onderwijsinstellingen gewerkt aan een lijst van accreditatieorganisaties die vergelijkbare kwaliteit leveren. Het gaat hier expliciet niet om het wederzijds erkennen van diploma's, maar om het bevorderen van internationale uitwisseling van studenten. Zo verstrekt de IND alleen visa aan studenten die een opleiding volgen aan een instelling die de gedragscode betreffende de internationale student hebben ondertekend en waarbij de te volgen opleiding is erkend door een van de accreditatieorganen die op de lijst voorkomen.

Tenzij de opleiding is geaccrediteerd door een organisatie waarmee de NVAO een wederzijdse erkenningsovereenkomst heeft getekend is de oorspronkelijke beoordeling - "Deze opleiding staat geregistreerd bij een buitenlandse onderwijsinstelling, die het diploma verstrekt. De opleiding is geaccrediteerd door een met de NVAO samenwerkend buitenlands accreditatieorgaan" - met gele kleurcode dus niet geldig.

Dit oordeel werd bijvoorbeeld toegekend aan opleidingen die via universiteiten uit Groot-Brittannië werden aangeboden. De QAA is daar verantwoordelijk voor het beoordelen van de kwaliteit. Deze organisatie geeft echter geen accreditatiestempel af, maar beoordeelt alleen of een instelling beantwoordt aan bepaalde kwaliteitseisen. De instelling zelf accreditteert vervolgens de eigen opleidingen, wat vragen oproept rond de onafhankelijkheid van de accreditatie. Om zicht te krijgen op de kwaliteit en reputatie van publieke onderwijsinstellingen, zou de student het beoordelingsrapport van de QAA over de betreffende instelling moeten napluizen, wat erg omslachtig is. De QAA controleert bovendien alleen publieke onderwijsinstellingen op kwaliteit, de graden van deze instellingen zijn ook beschermd. Bij private instellingen is dit niet het geval, wat het vrijwel onmogelijk maakt voor een buitenstaander om inzicht te krijgen in de kwaliteit van de opleidingen van deze instellingen.

Een ander geval was een opleiding die was geaccrediteerd door het Duitse accreditatieorgaan FIBAA, welke voor de NVAO fungeert als VBI (Visiterende en Beoordelende Instantie). FIBAA accreditatie betekent echter niet dat een opleiding erkend is. In Nederland is na een FIBAA onderzoek het stempel van de NVAO noodzakelijk. In Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk, waar de FIBAA ook opereert, gelden verschillende regels met betrekking tot erkenning van het diploma. Beoordeling van een VBI houdt dus niet automatisch in dat het diploma van de opleiding erkend is.

Ook MBA opleidingen zijn in de meeste gevallen niet door de NVAO geaccrediteerd, maar door de internationaal accrediterende organisaties AMBA (Association of MBAs) en Equis (onderdeel van EFMD, European Foundation for Management Development). Volgens de beoordeelde Nederlandse instellingen heeft een stempel van deze organisaties internationaal gezien meer status dan een accreditatie door de NVAO.

Een ander specifiek geval zijn de opleidingen die in een internationaal samenwerkingsverband tot stand komen. In het bijzonder kan daarbij gedacht worden aan de Erasmus Mundus programma's. Dit zijn programma's die moeten beantwoorden aan regels die door de Europese Commissie zijn vastgesteld en die onder meer betrekking hebben op een minimaal aantal deelnemende en certificerende instellingen uit verschillende landen. Zonder accreditatie kan een instelling participeren als *non-degree awarding partner*. De NVAO staat, behalve als accrediterend orgaan van deelnemende Nederlandse opleidingen, buiten het Erasmus Mundus programma.

Op basis van bovenstaande informatie is besloten de beoordeling van MBA's en masteropleidingen die zijn beoordeeld door internationale accreditatieorganen, welke niet tot het selecte gezelschap horen van organen waarmee de NVAO een wederzijdse erkenningsovereenkomst heeft gesloten, aan te passen. De bijbehorende toelichting luidt: "Binnen het Nederlandse onderwijssysteem heeft dit diploma geen rechtsgeldigheid. Dit sluit niet uit dat de maatschappelijke betekenis groot kan zijn." Aan deze beoordeling is, vanwege de aparte status van de opleidingen, een **blauwe** kleurcode gehangen. Aan deze kleurcode is geen oordeel verbonden.

Aan Erasmus Mundus programma's is een gele kleurcode toegekend, wat een informerende functie heeft.

Opleidingen waarbij niet duidelijk is wie de participerende instellingen zijn, zijn beoordeeld met de rode kleurcode met de toelichting: "Het is onduidelijk bij welke instelling de opleiding is geaccrediteerd. De rechtsgeldigheid van het diploma is onzeker."

2.4 Toetsing: interactieve fase

Na beoordeling zijn de resultaten – de namen van de opleidingen en de kleurencodes – gepresenteerd onder "Check je opleiding" op de website www.keuzegids.org. De resultaten van het onderzoek naar de masteropleidingen stonden op donderdag 7 februari 2008 op de website. In eerste instantie zijn alleen de instellingen aangeschreven om dit te melden en de gelegenheid te geven tot correcties. Tevens was een persbericht in de maak, waarin de onderzoeksresultaten werden beschreven en de belangrijkste misstanden werden benoemd. Op de resultaten van het onderzoek werd zowel telefonisch als via e-mail gereageerd. Een aantal instellingen gaf aan het niet eens te zijn met de beoordeling. Het merendeel van deze kritiek betrof de accreditatie van MBA-opleidingen. Andere instellingen vroegen welke aanpassingen op hun website nodig waren voor een positievere beoordeling. Instellingen voerden ook zelfstandig wijzigingen door op hun websites.

Een paar dagen na de publicatie van de onderzoeksresultaten voor de masteropleidingen werd besloten het persbericht niet te versturen. De communicatie met instellingen was op gang gekomen, websites en oordelen werden wederzijds aangepast en enkele issues verdienden nader onderzoek, zoals de beoordeling van MBA-opleidingen. Deze beslissing, evenals de aankondiging van de resultaten van het herhalingsonderzoek naar bacheloropleidingen, werd gecommuniceerd naar de instellingen. Een week na de lancering van de masteropleidingen werden de resultaten van het herhalingsonderzoek naar de bacheloropleidingen gelanceerd. De instellingen die uitsluitend bacheloropleidingen aanbieden zijn vervolgens hiervan op de hoogte gesteld.

Tweede beoordeling

Tijdens en na de fase van interactieve toetsing hebben instellingen al aanpassingen aan de eigen websites aangebracht. Ook heeft het onderzoeksteam toelichtende informatie gekregen. De interactieve fase werd eind maart afgesloten. Er is door de onderzoekers op basis van de waargenomen wijzigingen en de aanvullende gegevens een tweede beoordeling toegepast. Na overleg met de opdrachtgever en de koepelorganisaties VSNU, HBO-Raad en PAEPON heeft een derde en laatste beoordelingsronde plaatsgevonden, waarin veel instellingen verbeteringen hebben doorgevoerd in de voorlichting. Deze ronde vond plaats in de loop van de maand mei.

De resultaten worden in de navolgende twee hoofdstukken behandeld.

3 De bacheloropleidingen: bevindingen

In 2006 deden onderzoekers van het Hoger Onderwijs Persbureau voor het eerst onderzoek naar creatieve opleidingsnamen. Op 15 december 2006 werden de eerste bevindingen van dit onderzoek gepubliceerd op de website van de Keuzegids Hoger Onderwijs. Deze publicatie leverde een aantal reacties op vanuit het onderwijsveld. In geval van coderingsfouten door de onderzoekers leverde dit een ander oordeel op. Het kwam echter ook regelmatig voor dat de instellingen advies vroegen hoe ze de informatie op de website konden aanpassen, om zo een positiever oordeel te ontvangen.

De resultaten van het onderzoek waren niet statisch, maar veranderden regelmatig naar gelang de instellingen de informatie op de websites aanpasten. De resultaten halverwege januari geven het beste beeld van het begin van dit proces, aangezien de resultaten hier ontdaan zijn van coderingsfouten. Tabel 3.1 geeft een overzicht van de problematiek in kleurcodes. Tabel 3.4 presenteert de resultaten in detail.

Tabel 3.1 Kleurcodes in percentages

17-jan-07	Totaal	WO	HBO	WO niet bekostigd	HBO niet bekostigd
Groen	76,3	86,4	72,2		76,5
Geel	16,3	11,1	18,5		5,9
Oranje	6,1	1,9	7,9		
Rood	1,3	0,6	1,4		17,6

Het onderzoek betrof voor het grootste gedeelte de bekostigde instellingen. Van de niet bekostigde hbo-instellingen zijn alleen de NCOI en de NTI Hogeschool meegenomen. Het gaat hier om een klein aantal opleidingen, wat een te geringe basis vormt om voor dit type instellingen conclusies te trekken.

De cijfers laten zien dat instellingen in het hoger beroepsonderwijs minder correcte en transparante informatie bieden over de status van opleidingen dan de universitaire onderwijsinstellingen. Dit blijkt ook uit de resultaten van het vervolgonderzoek naar bacheloropleidingen, gepresenteerd in de tabellen 3.2 en 3.5 over peildatum 31 maart 2008 en de tabellen 3.3 en 3.6 over peildatum 1 juni 2008. Deze tabellen tonen ook aan dat vooral niet-bekostigde instellingen onduidelijk zijn over de status van opleidingen op hun websites. Het onderzoek naar masteropleidingen, gepresenteerd in hoofdstuk 4, laat bovendien zien dat ook in het niet-bekostigde onderwijs de hbo instellingen minder transparant zijn dan de universiteiten.

Tabel 3.2 Kleurcodes in percentages

31-mrt-08	Totaal	WO	HBO	HBO niet bekostigd	Kunsten
Groen	76,0	91,5	83,6	41,7	45,9
Geel	14,0	5,7	12,1	14,2	43,9
Oranje	9,1	2,0	4,2	39,5	9,8
Rood	0,9	0,9	0,2	4,5	0,5

Tabel 3.3 Kleurcodes in percentages

1-juni-08	Totaal	WO	HBO	HBO niet bekostigd	Kunsten
Groen	78,2	92,6	84,0	53,5	44,1
Geel	16,3	7,0	12,4	25,7	46,7
Oranje	4,9	0,4	3,6	16,3	8,7
Rood	0,6	0,0	0,1	4,5	0,4

Tabel 3.4 Bacheloropleidingen 17 januari 2007

Categorie	Kleurcode	Status	Totaal		WO		HBO		HBO niet bekostigd	
			Totaal	%	WO	%	HBO	%	HBO niet bekostigd	%
Variant	oranje	Bachelorvariant; niet nader gespecificeerd	6	0,3			6	0,5		
	geel	Bachelorvariant; staat op website direct en duidelijk vermeld	106	6,2	14	2,9	92	7,5		
	oranje	Bachelorvariant; niet direct en ondubbelzinnig vermeld	48	2,8	4	0,8	44	3,6		
	rood	Bachelorvariant; erg onduidelijk	11	0,6	1	0,2	10	0,8		
	geel	Keuzevak of minor bij diverse opleidingen; duidelijk aangegeven	4	0,2			4	0,3		
	oranje	Keuzevak of minor bij diverse opleidingen; wel vermeld, maar niet duidelijk	1	0,1			1	0,1		
	geel	Geen bachelor, maar master of andere vervolgstudie; staat op website direct en duidelijk vermeld	10	0,6			10	0,8		
	geel	Korte opleiding; staat op website direct en duidelijk vermeld	1	0,1			1	0,1		
'Breed'	rood	Korte opleiding of cursus; niet direct duidelijk op website	2	0,1			2	0,2		
	geel	Brede opleiding; alleen onderliggende studies zijn officieel geregistreerd	7	0,4			7	0,6		
	geel	Brede opleiding; duidelijk	12	0,7			12	1,0		
Taal	oranje	Brede opleiding; niet zo duidelijk op website	17	1,0			17	1,4		
	geel	Engelse naam van opleiding met geregistreerde Nederlandse naam	36	2,1	1	0,2	35	2,9		
	geel	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving bij Nederlandse 'moederopleiding'; duidelijk	18	1,0	6	1,2	12	1,0		
	geel	Engelse naam van Nederlandse opleiding; weinig verwarring, gewone Nederlandse opleiding	3	0,2	2	0,4	1	0,1		
	oranje	Engelse naam van opleiding met geregistreerde Nederlandse naam; status niet steeds duidelijk	1	0,1			1	0,1		
Marke-ting	rood	Engelse naam van opleiding met geregistreerde Nederlandse naam; naam en status onvoldoende duidelijk	1	0,1			1	0,1		
	geel	Afwijkende opleidingsnaam	8	0,5	4	0,8	4	0,3		
	geel	Afwijkende opleidingsnaam; klein verschil of gangbare naam	69	4,0	26	5,3	42	3,4	1	5,9
'U-bocht'-constructie	oranje	Afwijkende opleidingsnaam; verwarrend	9	0,5	1	0,2	8	0,7		
	geel	Registratie bij ander instelling of vestiging	6	0,3	1	0,2	5	0,4		
	geel	Registratie bij ander instelling of vestiging; duidelijk	1	0,1			1	0,1		
	oranje	Registratie bij ander instelling of vestiging; niet steeds duidelijk	4	0,2			4	0,3		
	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging, tevens afwijkende opleidingsnaam	2	0,1			2	0,2		
Keurmerk	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging, tevens afwijkende opleidingsnaam; niet duidelijk genoeg	2	0,1			2	0,2		
	oranje	Geen keurmerk: onvoldoende duidelijk	2	0,1	1	0,2	1	0,1		
Ove-rig	rood	Geen keurmerk; opleiding is opgeheven	2	0,1	1	0,2	1	0,1		
	rood	Dit is geen geregistreerde, zelfstandige bacheloropleiding	5	0,3	1	0,2	1	0,1	3	17,6
In orde	oranje	Status van opleiding nog onduidelijk	15	0,9	3	0,6	12	1,0		
	groen	Deze opleiding wordt correct aangeboden	1314	76,3	420	86,4	881	72,2	13	76,5
			1723		486		1220		17	

Tabel 3.5 Bacheloropleidingen 31 maart 2008

Categorie	Kleurcode	Status	Totaal		WO		HBO		HBO niet bekostigd		Kunsten	
			Totaal	%	WO	%	HBO	%	HBO niet bekostigd	%	Kunsten	%
Variant	groen	Bachelorvariant; duidelijk in lijst met opleidingen	84	3,7	16	3,5	55	4,3	13	4,2		
	geel	Bachelorvariant; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	78	3,5	4	0,9	64	5,1	10	3,2		
	oranje	Bachelorvariant; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	54	2,4	4	0,9	27	2,1	23	7,4		
	rood	Bachelorvariant; niet of nauwelijks duidelijk	1	0,0			1	0,1				
	oranje	Bachelorvariant; geregistreerde opleiding niet duidelijk vermeld	5	0,2			5	0,4				
	groen	Keuzevak of minor bij diverse opleidingen; duidelijk in lijst met opleidingen	4	0,2			4	0,3				
	geel	Keuzevak of minor bij diverse opleidingen; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	2	0,1			2	0,2				
	groen	Korte opleiding of cursus; duidelijk in lijst met opleidingen	70	3,1			39	3,1	11	3,6	20	9,8
	geel	Korte opleiding of cursus; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,2			2	0,2	2	0,6		
	oranje	Korte opleiding of cursus; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	78	3,5					78	25,2		
	oranje	Korte opleiding of cursus; onduidelijk voor welke opleiding inschrijven	1	0,0			1	0,1				
	geel	Master of andere vervolgstudie; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,0							1	0,5
oranje	Master of andere vervolgstudie; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,0							1	0,5	
rood	Master of andere vervolgstudie; niet of nauwelijks duidelijk	1	0,0							1	0,5	
'Brede' opleiding	groen	Brede opleiding; duidelijk in lijst met opleidingen	5	0,2			5	0,4				
	geel	Brede opleiding; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	9	0,4			7	0,6			2	1,0
	oranje	Brede opleiding; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	2	0,1			1	0,1	1	0,3		
	rood	Brede opleiding; niet of nauwelijks duidelijk	1	0,0	1	0,2						
	geel	Brede opleiding; meerdere diploma's behalen is mogelijk	3	0,1	1	0,2	2	0,2				
Taal	groen	Opleidingsnaam is vertaling; geregistreerde naam staat in lijst met opleidingen	6	0,3			6	0,5				
	geel	Opleidingsnaam is Engelse vertaling	1	0,0	1	0,2						
	geel	Onderwijstaal en opleidingsnaam wijken af van officiële status; onderwijstaal staat in lijst met opleidingen vermeld; opleidingsnaam is vertaling	4	0,2			4	0,3				
	oranje	Onderwijstaal en opleidingsnaam wijken af van officiële status; onderwijstaal is duidelijk, officiële opleidingsnaam wordt niet duidelijk gemaakt	6	0,3			6	0,5				
	geel	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de instelling zelf	4	0,2			4	0,3				
	geel	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de Nederlandse opleiding	27	1,2	1	0,2	26	2,1				
	geel	Duitstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de Nederlandse opleiding	2	0,1			2	0,2				
geel	Duitstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de instelling zelf	5	0,2			5	0,4					
Markering	geel	Afwijkende opleidingsnaam; weinig aanleiding tot verwarring	60	2,7	17	3,7	29	2,3	13	4,2		
	oranje	Afwijkende opleidingsnaam; enigszins aanleiding tot verwarring	25	1,1	5	1,1	4	0,3	16	5,2		
	rood	Afwijkende opleidingsnaam; aanleiding tot verwarring	5	0,2	3	0,7			2	0,6		
'U-bocht' constructie	groen	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk in lijst met opleidingen	2	0,1			2	0,2				
	geel	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	19	0,8			2	0,2	17	5,5		
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,2			4	0,3				
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging, voldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	5	0,2			3	0,2	2	0,6		
Keurmerk	geel	Geen geaccrediteerde opleiding, geen recht op studiefinanciering; duidelijk	3	0,1			3	0,2				
	rood	Geen geaccrediteerde opleiding, geen recht op studiefinanciering; niet duidelijk	5	0,2					5	1,6		
	geel	Geen keurmerk; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,2	2	0,4	1	0,1	1	0,3		
	oranje	Geen keurmerk; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,2			2	0,2	2	0,6		
	rood	Geen keurmerk; niet of nauwelijks duidelijk	8	0,4			1	0,1	7	2,3		
geel	Keurmerk is verlopen; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,0					1	0,3			
Kunsten	groen	Variant van kunstopleiding; duidelijk in lijst met opleidingen	14	0,6							14	6,8
	geel	Variant van kunstopleiding; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	33	1,5							33	16,1
	geel	Variant van kunstopleiding; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	20	0,9							20	9,8
	oranje	Variant van kunstopleiding; niet of nauwelijks duidelijk	16	0,7							16	7,8
	geel	Variant van kunstopleiding; geregistreerde opleiding niet duidelijk	23	1,0							23	11,2
	geel	Afwijkende opleidingsnaam; weinig aanleiding tot verwarring	10	0,4							10	4,9
	geel	Afwijkende opleidingsnaam; enigszins aanleiding tot verwarring	1	0,0							1	0,5
oranje	Afwijkende opleidingsnaam; aanleiding tot verwarring	3	0,1							3	1,5	
In orde	groen	Deze opleiding wordt correct aangeboden	1521	67,8	404	88,0	947	74,8	105	34,0	60	29,3
			2245		459		1266		309		205	

Tabel 3.6 Bacheloropleidingen 1 juni 2008

Categorie	Kleurcode		Status		WO		HBO		HBO niet bevestigd		Kunsten	
			Totaal	%		%		%		%		
Variant	groen	Bachelorvariant; duidelijk in lijst met opleidingen	94	4,3	19	4,1	58	4,6	17	6,9		
	geel	Bachelorvariant; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	98	4,5	6	1,3	64	5,1	28	11,4		
	oranje	Bachelorvariant; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	37	1,7	1	0,2	26	2,1	10	4,1		
	rood	Bachelorvariant; niet of nauwelijks duidelijk	1	0,0					1	0,4		
	oranje	Bachelorvariant; geregistreerde opleiding niet duidelijk vermeld	1	0,0			1	0,1				
	groen	Keuzevak of minor bij diverse opleidingen; duidelijk in lijst met opleidingen	4	0,2			4	0,3				
	geel	Keuzevak of minor bij diverse opleidingen; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	2	0,1			2	0,2				
	groen	Korte opleiding of cursus; duidelijk in lijst met opleidingen	68	3,1			40	3,2	8	3,3	20	8,7
	geel	Korte opleiding of cursus; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,2			2	0,2	2	0,8		
	oranje	Korte opleiding of cursus; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	7	0,3					7	2,9		
	geel	Master of andere vervolgstudie; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,0							1	0,4
	oranje	Master of andere vervolgstudie; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,0							1	0,4
rood	Master of andere vervolgstudie; niet of nauwelijks duidelijk	1	0,0							1	0,4	
'Breed'	groen	Brede opleiding; duidelijk in lijst met opleidingen	5	0,2			5	0,4				
	geel	Brede opleiding; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	10	0,5			7	0,6	1	0,4	2	0,9
	oranje	Brede opleiding; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,0			1	0,1				
	geel	Brede opleiding; meerdere diploma's behalen is mogelijk	3	0,1	1	0,2	2	0,2				
Taal	groen	Opleidingsnaam is vertaling; geregistreerde naam staat in lijst met opleidingen	6	0,3			6	0,5				
	geel	Opleidingsnaam is Engelse vertaling	1	0,0	1	0,2						
	geel	Onderwijstaal en opleidingsnaam wijken af van officiële status; onderwijstaal staat in lijst met opleidingen vermeld; opleidingsnaam is vertaling	4	0,2			4	0,3				
	oranje	Onderwijstaal en opleidingsnaam wijken af van officiële status; onderwijstaal is duidelijk, officiële opleidingsnaam wordt niet duidelijk gemaakt	5	0,2			5	0,4				
	geel	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de instelling zelf	5	0,2			5	0,4				
	geel	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de Nederlandse opleiding	33	1,5	3	0,7	30	2,4				
	geel	Duitstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de Nederlandse opleiding	2	0,1			2	0,2				
geel	Duitstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de instelling zelf	5	0,2			5	0,4					
Marketing	geel	Afwijkende opleidingsnaam; weinig aanleiding tot verwarring	60	2,7	19	4,1	28	2,2	13	5,3		
	oranje	Afwijkende opleidingsnaam; enigszins aanleiding tot verwarring	22	1,0			3	0,2	19	7,8		
	rood	Afwijkende opleidingsnaam; aanleiding tot verwarring	1	0,0					1	0,4		
'U-bocht'	groen	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk in lijst met opleidingen	2	0,1			2	0,2				
	geel	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	19	0,9			2	0,2	17	6,9		
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,2			4	0,3				
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging, voldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	5	0,2			3	0,2	2	0,8		
Keurmerk	geel	Geen geaccrediteerde opleiding, geen recht op studiefinanciering; duidelijk	3	0,1			3	0,2				
	geel	Geen keurmerk; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,2	2	0,4	1	0,1	1	0,4		
	oranje	Geen keurmerk; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	5	0,2	1	0,2	2	0,2	2	0,8		
	rood	Geen keurmerk; niet of nauwelijks duidelijk	10	0,5			1	0,1	9	3,7		
	geel	Keurmerk is verlopen; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,0					1	0,4		
Kunsten	groen	Variant van kunstopleiding; duidelijk in lijst met opleidingen	14	0,6							14	6,1
	geel	Variant van kunstopleiding; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	50	2,3							50	21,8
	geel	Variant van kunstopleiding; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	20	0,9							20	8,7
	oranje	Variant van kunstopleiding; niet of nauwelijks duidelijk	16	0,7							16	7,0
	geel	Variant van kunstopleiding; geregistreerde opleiding niet duidelijk	23	1,0							23	10,0
	geel	Afwijkende opleidingsnaam; weinig aanleiding tot verwarring	10	0,5							10	4,4
	geel	Afwijkende opleidingsnaam; enigszins aanleiding tot verwarring	1	0,0							1	0,4
oranje	Afwijkende opleidingsnaam; aanleiding tot verwarring	3	0,1							3	1,3	
In orde	groen	Deze opleiding wordt correct aangeboden	1528	69,5	407	88,5	948	74,9	106	43,3	67	29,3
			2200		460		1266		245		229	

Beschrijving van de inventarisatie

Als we de cijfers van de drie uitgebreide tabellen vergelijken, valt op dat het aantal onderzochte bekostigde hbo- en wo-opleidingen in 2007 en 2008 vrijwel gelijk is gebleven. 'Opleidingsvariant' vormde in beide onderzoeken de grootste probleemcategorie, gevolgd door 'marketing' en 'taal'. Getalsmatig is de categorie 'variant' in 2008 ten opzichte van 2007 groter geworden, maar dit wordt verklaard door het opnemen van groene kleurcodes binnen deze categorie. Het aantal gele, oranje en rode opleidingen binnen deze categorie is in 2008 afgenomen.

Het aantal opleidingen binnen 'marketing' is tussen 2007 en 2008 afgenomen en in de laatste ronde zijn door aanpassingen op websites de rode en oranje codes bij de universiteiten verdwenen. In de categorie brede opleidingen is het werven met opleidingsgraden, iets wat in 2007 geconstateerd werd, inmiddels geheel verdwenen.

Het grote verschil tussen de meetjaren 2007 en 2008 is dat in 2008 de niet-bekostigde opleidingen zijn onderzocht. Ook hier zijn de opleidingsvarianten en marketingnamen de belangrijkste probleemcategorieën. Het taalprobleem is hier afwezig.

Bij de opleidingsvarianten zien we bij de niet-bekostigde instellingen twee belangrijke verschillen tussen de peildata 31 maart en 1 juni. In die periode zijn enkele tolkopleidingen milder beoordeeld, waardoor het aantal oranje opleidingen ('verwarrend') is afgenomen ten gunste van het aantal gele opleidingen ('klein detail'). Het grote aantal oranje beoordeelde cursussen is drastisch afgenomen, doordat de betreffende instelling de website geheel heeft vernieuwd. De cursussen staan op de nieuwe site niet langer in de lijst met bacheloropleidingen vermeld en daarom zijn ze uit dit onderzoek verwijderd.

Analyse

Bij de meeste categorieën was sprake van een onderverdeling in de kleurcodes groen, geel, oranje en rood. Groen ('in orde') werd toegekend als de opleiding in de opleidingslijst overeenkwam met de geregistreerde naam, of wanneer de juiste informatie in deze lijst te vinden was, bijvoorbeeld 'Europese Marketing en Managementcommunicatie: afstudeervariant B Commerciële Economie'. Ook visueel duidelijke presentatie leidde tot een groene kleurcode, bijvoorbeeld de opleiding 'Dier- en Veehouderij', met hieronder een aantal varianten vermeld zoals 'Major: Dier & gezondheidszorg'.

Een gele kleurcode ('klein detail') was van toepassing wanneer de geregistreerde opleidingsnaam of informatie rond opleidingsduur of accreditatie vrijwel direct op de opleidingspagina te vinden was.

Oranje ('verwarrend') werd toegekend als de juiste informatie minder vindbaar was, of wanneer er tegenstrijdige informatie werd gegeven. Vaak staat bij oranje beoordeelde opleidingen de geregistreerde opleidingsnaam vermeld onder een kop 'Diploma' of 'Inschrijven'. In de opleidingsbeschrijving wordt echter regelmatig gesproken over "de opleiding ...", waarbij dan de opleidingsvariant, marketingnaam of Engelse variant staat vermeld. De instelling communiceert dus naar (aanstaande) studenten met de marketingnaam en reduceert de geregistreerde naam tot formaliteit. In dit onderzoek is deze praktijk vrij streng beoordeeld. Sommige instellingen zijn weliswaar van mening dat het CROHO slechts ter registratie dient en niet leidend moet zijn in de marketing. In de gedragscode van de HBO-Raad, beschreven in hoofdstuk 5, staat echter dat "In de publieke presentatie van het aanbod de toegestane benamingen (CROHO) van opleidingen [worden] gebruikt en geen benamingen die daarvan afwijken."

De beoordeling van marketingnamen was niet alleen afhankelijk van de vindbaarheid van de geregistreerde opleidingsnaam, maar ook van de mate waarin er gelijkenis bestond met andere geaccrediteerde en geregistreerde opleidingen. Een voorbeeld is de marketingnaam 'Toerisme en Events' bij een aangewezen instelling. De opleiding staat geregistreerd als 'Hoger Toeristisch Management', maar bestrijkt met de gehanteerde marketingnaam ook het terrein van de geregistreerde opleidingen 'Event Management' en 'Hotel- en Eventmanagement', van enkele andere hogescholen. Er zijn andere voorbeelden. Zo werft een niet-bekostigde instelling met verschillende opleidingsnamen op één registratie; de geregistreerde opleidingsnaam is 'Bedrijfskundig Management', maar de betreffende organisatie gebruikt ook 'Bedrijfskunde' en 'Management', vermoedelijk om zo een groter publiek aan te spreken. Ook dit keurt de gedragscode van de HBO-Raad af. Hierin staat: "Voor afstudeerrichtingen worden geen namen gebruikt die overeenkomen met namen van in het CROHO geregistreerde opleidingen." Beide instellingen, waarvan voorbeelden zijn genomen, zijn echter niet aangesloten bij de HBO-Raad en dus niet gebonden aan deze gedragscode.

Binnen de categorie 'U-bocht' was de oranje kleurcode ('verwarrend') de lichtste codering voor opleidingen die niet alleen aan een andere instelling stonden geregistreerd, maar die ook niet met de juiste opleidingsnaam werden aangeboden. Een voorbeeld is 'Medical Research' aan een hogeschool in het noorden. De instelling maakt voldoende duidelijk dat de officiële opleidingsnaam 'Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek' is en spreekt van samenwerking met een andere hogeschool uit dezelfde stad, de instelling waarbij de opleiding is geaccrediteerd. Het samenwerkingsverband (Life Sciences and Technology) tussen beide instellingen wordt echter door deze groep in het kader van artikel 8 van de WHW als legitiem gezien. De vraag is of dit niet een ruime interpretatie van bestuurlijke samenwerking is en of de geest van dit artikel uit de WHW ook het samen aanbieden van opleidingen omvat.

Het oordeel 'mogelijk misleiding' (rode kleurcode) komt vooral voor in de categorie 'keurmerk'. Een niet-bekostigde instelling is hier onbetwist koploper. De instelling biedt een aantal niet-geaccrediteerde opleidingen aan, zoals 'HBO Bachelor Rechten' en 'HBO Bedrijfskundige Informatica'. In de opleidingsinformatie staat een link die verwijst naar een accreditatieoverzicht. Hierin is te lezen dat beide opleidingen nog niet zijn geaccrediteerd. Deze instelling noemt steeds dat het door het Ministerie van OCW officieel erkend is, wat feitelijk inhoudt dat de instelling door het ministerie is erkend als aangewezen instelling. Dit betekent echter niet dat alle opleidingen al goedgekeurd zijn. In Nederland is geen sprake van instellingsaccreditatie, maar van accreditatie die door de NVAO aan individuele opleidingen wordt toegekend. Het is dus niet vanzelfsprekend dat opleidingen van een aangewezen instelling geaccrediteerd zijn. Volgens de website "[staat] [h]et curriculum onder toezicht van een onafhankelijke adviesraad en is [het curriculum] aangeboden voor accreditatie bij de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO), waarna u de Bacheloropleiding afsluit met het officiële getuigschrift 'HBO Bachelor Bedrijfskundige Informatica' van de [betreffende] Hogeschool. Daarmee heeft u tevens het recht de erkende titel B ICT (Bachelor of ICT) te voeren." Ook al is er duidelijkheid over de accreditatiestatus, toch wordt door woorden als 'officieel getuigschrift' en 'officieel erkend' de indruk gewekt dat het gaat om erkende opleidingen en dat is niet het geval.

4 De masteropleidingen: bevindingen

Voor het eerst zijn in dit onderzoek de masteropleidingen onderzocht. De eerste bevindingen werden op 5 februari op de website van de Keuzegids geplaatst. De gedetailleerde resultaten zijn te vinden in de tabellen 4.4, 4.5 en 4.6.

Tabel 4.1 Kleurcodes in percentages

5-feb-08	Totaal	WO	HBO	WO niet bekostigd	HBO niet bekostigd
Groen	63,0	69,3	56,4	32,7	32,7
Geel	14,5	13,3	13,6	29,9	15,4
Oranje	8,6	6,3	17,6	12,1	9,6
Rood	13,8	11,2	14,8	25,2	42,3

Tussen 5 februari en 28 februari en in de periode maart tot en met mei heeft een aantal instellingen de website aangepast en dit naar de onderzoekers gecommuniceerd. Bij de universitaire instellingen zijn de veranderde cijfers tussen de eerste twee tabellen voornamelijk te verklaren door de aanpassingen die de Universiteit Utrecht heeft gedaan op de website. In de periode tussen maart en juni verklaren de wijzigingen op de website van de Erasmus Universiteit Rotterdam de verbeteringen voor het grootste deel.

Tabel 4.2 Kleurcodes in percentages

28-feb-08	Totaal	WO	HBO	WO niet bekostigd	HBO niet bekostigd
Groen	64,5	70,4	58,7	32,7	33,3
Geel	21,4	22,4	13,9	29,9	17,6
Oranje	8,4	5,9	18,3	12,1	7,8
Rood	4,8	1,0	7,1	21,5	39,2
<i>Blauw</i>	<i>0,8</i>	<i>0,2</i>	<i>2,0</i>	<i>3,7</i>	<i>2,0</i>

In het hbo zijn de verschillen toe te schrijven aan Fontys Hogescholen, die een aantal opleidingen van de website haalde, aan de Hogeschool Rotterdam, die een aantal aanpassingen deed op de eigen website en aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. Het oordeel over een aantal opleidingen van deze laatste instelling werd gewijzigd van rood naar blauw. Deze *blauwe code* geldt voor MBA opleidingen en masteropleidingen die geaccrediteerd zijn door een internationaal accreditatieorgaan, maar die binnen het Nederlandse onderwijssysteem geen rechtsgeldig diploma opleveren. Dergelijke opleidingen zijn op de website van de Keuzegids aangegeven met een blauwe kleur, zonder hieraan een oordeel te hangen. Deze nieuwe code heeft ook in het niet-bekostigde universitaire onderwijs voor een daling in de rode oordelen gezorgd. In de laatste ronde is het aantal blauwe codes hier verder behoorlijk toegenomen, net als in het bekostigde hbo.

Tabel 4.3 Kleurcodes in percentages

1-juni-08	Totaal	WO	HBO	WO niet bekostigd	HBO niet bekostigd
Groen	66,4	75,3	63,1	32,7	22,5
Geel	21,5	24,1	15,1	17,8	15,3
Oranje	4,9	0,2	9,9	12,1	30,6
Rood	4,5	0,1	4,0	21,5	30,6
<i>Blauw</i>	<i>2,7</i>	<i>0,3</i>	<i>7,9</i>	<i>15,9</i>	<i>0,9</i>

Tabel 4.4 Masteropleidingen 5 februari 2008

Categorie	Kleurcode	Status	Totaal		WO		HBO		WO niet bekostigd		HBO niet bekostigd	
			Totaal	%	WO	%	HBO	%	WO niet bekostigd	%	HBO niet bekostigd	%
Variant	groen	Korte opleiding of cursus; duidelijk in lijst met opleidingen	5	0,3	1	0,1					4	7,7
	geel	Korte opleiding of cursus; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,1							1	1,9
	rood	Geen zelfstandig geregistreerde master	28	1,9	12	1,1	7	2,7	6	5,6	3	5,8
	groen	Mastervariant; duidelijk in lijst met opleidingen	57	3,8	34	3,1	7	2,7	16	15,0		
	geel	Mastervariant; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	61	4,0	40	3,7			16	15,0	5	9,6
	oranje	Mastervariant; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	60	4,0	48	4,4			11	10,3	1	1,9
	rood	Mastervariant; niet of nauwelijks duidelijk	94	6,2	85	7,8	4	1,6	2	1,9	3	5,8
	geel	Keuzevak, minor of specialisatie bij diverse masters; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	6	0,4	6	0,5						
	geel	Onderzoeksmaster	32	2,1	32	2,9						
	groen	Onderzoeksmaster; MPhil (Master of Philosophy) staat voor researchmaster	17	1,1	17	1,6						
	oranje	Duale master	1	0,1			1	0,4				
	groen	Duale master; duidelijk in lijst met opleidingen	8	0,5	8	0,7						
	groen	Postinitiële master; duidelijk vermeld	6	0,4	6	0,5						
	oranje	Postinitiële master; niet geregistreerd	9	0,6	9	0,8						
oranje	Postinitiële master; niet als postinitieel maar als bekostigd geregistreerd	1	0,1	1	0,1							
'Brede' opleiding	geel	Brede opleiding; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	7	0,5	3	0,3	4	1,6				
	oranje	Brede opleiding; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	3	0,2	2	0,2	1	0,4				
	rood	Brede opleiding; niet of nauwelijks duidelijk	10	0,7	10	0,9						
	geel	Brede Europees geregistreerde opleiding	5	0,3	3	0,3	1	0,4	1	0,9		
	rood	Brede opleiding binnen samenwerkingsverband van (buitenlandse) universiteiten; niet geregistreerd; rechtsgeldigheid is onduidelijk	1	0,1	1	0,1						
rood	Brede opleiding binnen samenwerkingsverband van (buitenlandse) universiteiten; onduidelijk bij welke instelling opleiding is geaccrediteerd; rechtsgeldigheid is onzeker	2	0,1			2	0,8					
Taal	groen	Opleidingsnaam is vertaling; geregistreerde naam staat in lijst met opleidingen	16	1,1	12	1,1	4	1,6				
	geel	Opleidingsnaam is Engelse vertaling	45	3,0	37	3,4	8	3,1				
	geel	Opleidingsnaam is Nederlandse vertaling	4	0,3	4	0,4						
	groen	Onderwijstaal wijkt af van taal waarin instelling via de website communiceert; onderwijstaal staat in lijst met opleidingen vermeld	1	0,1	1	0,1						
	oranje	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de instelling zelf	1	0,1	1	0,1						
Marke- ting	geel	Afwijkende opleidingsnaam; weinig aanleiding tot verwarring	30	2,0	18	1,6	10	3,9	2	1,9		
	oranje	Afwijkende opleidingsnaam; enigszins aanleiding tot verwarring	10	0,7	5	0,5	4	1,6	1	0,9		
	rood	Afwijkende opleidingsnaam; aanleiding tot verwarring	17	1,1	13	1,2	1	0,4	2	1,9	1	1,9
'U-bocht' constructie	groen	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk in lijst met opleidingen	1	0,1			1	0,4				
	geel	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	8	0,5	1	0,1	5	2,0			2	3,8
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	3	0,2	2	0,2					1	1,9
	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging; niet of nauwelijks duidelijk	4	0,3			2	0,8	2	1,9		
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging, voldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	8	0,5			8	3,1				
	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging, onvoldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	2	0,1			2	0,8				
	geel	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; geaccrediteerd door met NVAO samenwerkend buitenlands accreditatieorgaan	14	0,9			1	0,4	13	12,1		
oranje	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; status diploma is onduidelijk	31	2,1			29	11,3	1	0,9	1	1,9	
rood	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; onduidelijk voor welke instelling de opleiding is geaccrediteerd; rechtsgeldigheid diploma onzeker	5	0,3	1	0,1	1	0,4	2	1,9	1	1,9	
Keurmerk	groen	Geen keurmerk; duidelijk in lijst met opleidingen	8	0,5			5	2,0			3	5,8
	geel	Geen keurmerk; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	6	0,4	1	0,1	5	2,0				
	oranje	Geen keurmerk; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	3	0,2			1	0,4			2	3,8
	rood	Geen keurmerk; niet of nauwelijks duidelijk	45	3,0			18	7,0	13	12,1	14	26,9
In orde	groen	Deze opleiding wordt correct aangeboden	831	55,1	678	62,0	124	48,4	19	17,8	10	19,2
			1507		1092		256		107		52	

Tabel 4.5 Masteropleidingen 28 februari 2008

Categorie	Kleurcode	Status	Totaal		WO		HBO		WO niet be- kostigd		HBO niet bekostigd	
			Totaal	%	WO	%	HBO	%	WO niet be- kostigd	%	HBO niet bekostigd	%
Variant	groen	Korte opleiding of cursus; duidelijk in lijst met opleidingen	5	0,3	1	0,1					4	7,8
	geel	Korte opleiding of cursus; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	1	0,1							1	2,0
	rood	Geen zelfstandig geregistreerde master	14	0,9	5	0,5	4	1,6	3	2,8	2	3,9
	groen	Mastervariant; duidelijk in lijst met opleidingen	57	3,8	34	3,1	7	2,8	16	15,0		
	geel	Mastervariant; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	144	9,6	123	11,3			16	15,0	5	9,8
	oranje	Mastervariant; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	60	4,0	48	4,4			11	10,3	1	2,0
	rood	Mastervariant; niet of nauwelijks duidelijk	9	0,6	2	0,2	3	1,2	1	0,9	3	5,9
	geel	Keuzevak, minor of specialisatie bij diverse masters; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	6	0,4	6	0,5						
	geel	Onderzoeksmaster	34	2,3	34	3,1						
	groen	Onderzoeksmaster; MPhil (Master of Philosophy) staat voor researchmaster	17	1,1	17	1,6						
	oranje	Duale master	1	0,1			1	0,4				
	groen	Duale master; duidelijk in lijst met opleidingen	8	0,5	8	0,7						
groen	Postinitiële master; duidelijk vermeld	6	0,4	6	0,5							
oranje	Postinitiële master; niet geregistreerd	8	0,5	8	0,7							
oranje	Postinitiële master; niet als postinitieel maar als bekostigd geregistreerd	1	0,1	1	0,1							
Breed	geel	Brede opleiding; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	19	1,3	15	1,4	4	1,6				
	oranje	Brede opleiding; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	3	0,2	2	0,2	1	0,4				
	geel	Brede Europees geregistreerde opleiding	6	0,4	4	0,4	1	0,4	1	0,9		
Taal	groen	Opleidingsnaam is vertaling; geregistreerde naam staat in lijst met opleidingen	16	1,1	12	1,1	4	1,6				
	geel	Opleidingsnaam is Engelse vertaling	43	2,9	36	3,3	7	2,8				
	geel	Opleidingsnaam is Nederlandse vertaling	1	0,1	1	0,1						
	groen	Onderwijstaal wijkt af van taal waarin instelling via de website communiceert; onderwijstaal staat in lijst met opleidingen vermeld	1	0,1	1	0,1						
oranje	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de instelling zelf	1	0,1	1	0,1							
Marke- ting	geel	Afwijkende opleidingsnaam; weinig aanleiding tot verwarring	33	2,2	22	2,0	9	3,6	2	1,9		
	oranje	Afwijkende opleidingsnaam; enigszins aanleiding tot verwarring	8	0,5	2	0,2	5	2,0	1	0,9		
	rood	Afwijkende opleidingsnaam; aanleiding tot verwarring	8	0,5	4	0,4	1	0,4	2	1,9	1	2,0
U-bocht constructie	groen	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk in lijst met opleidingen	1	0,1			1	0,4				
	geel	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	9	0,6	2	0,2	5	2,0			2	3,9
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	3	0,2	2	0,2					1	2,0
	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging; niet of nauwelijks duidelijk	2	0,1			1	0,4	1	0,9		
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging, voldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	9	0,6			9	3,6				
	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging, onvoldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	3	0,2			2	0,8	1	0,9		
	geel	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; geaccrediteerd door met NVAO samenwerkend buitenlands accreditatieorgaan	14	0,9			1	0,4	13	12,1		
	oranje	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; status diploma is onduidelijk	29	1,9			28	11,1	1	0,9		
rood	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; onduidelijk voor welke instelling de opleiding is geaccrediteerd; rechtsgeldigheid diploma onzeker	3	0,2		0,0		0,0	2	1,9	1	2,0	
blauw	MBA geaccrediteerd door een internationaal accreditatieorgaan; diploma heeft geen rechtsgeldigheid binnen het Nederlandse onderwijssysteem	5	0,3	1	0,1			4	3,7			
blauw	Opleiding geaccrediteerd door een internationaal accreditatieorgaan; diploma heeft geen rechtsgeldigheid binnen het Nederlandse onderwijssysteem	7	0,5	1	0,1	5	2,0			1	2,0	
Keurmerk	groen	Geen keurmerk; duidelijk in lijst met opleidingen	8	0,5			5	2,0			3	5,9
	geel	Geen keurmerk; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	11	0,7	2	0,2	8	3,2			1	2,0
	oranje	Geen keurmerk; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	4	0,3			2	0,8			2	3,9
	rood	Geen keurmerk; niet of nauwelijks duidelijk	33	2,2			7	2,8	13	12,1	13	25,5
In orde	groen	Deze opleiding wordt correct aangeboden	851	56,6	691	63,2	131	52,0	19	17,8	10	19,6
			1503		1093		252		107		51	

Tabel 4.6 Masteropleidingen 1 juni 2008

Categorie	Kleurcode	Status	Totaal		WO		HBO		WO niet bekostigd		HBO niet bekostigd	
			Totaal	%	WO	%	HBO	%	WO niet bekostigd	%	HBO niet bekostigd	%
Variant	groen	Korte opleiding of cursus; duidelijk in lijst met opleidingen	5	0,3	1	0,1					4	3,6
	geel	Korte opleiding of cursus; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	7	0,5							7	6,3
	oranje	Korte opleiding of cursus; informatie geeft enigszins aanleiding tot verwarring	32	2,1							32	28,8
	rood	Korte opleiding of cursus; informatie is verwarrend	7	0,5							7	6,3
	rood	Geen zelfstandig geregistreerde master	6	0,4			1	0,4	3	2,8	2	1,8
	groen	Mastervariant; duidelijk in lijst met opleidingen	66	4,3	36	3,4	7	2,8	16	15,0	7	6,3
	geel	Mastervariant; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	145	9,5	124	11,8			16	15,0	5	4,5
	oranje	Mastervariant; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	14	0,9			2	0,8	11	10,3	1	0,9
	rood	Mastervariant; niet of nauwelijks duidelijk	6	0,4			2	0,8	1	0,9	3	2,7
	geel	Keuzevak, programma of specialisatie bij diverse masters; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	22	1,4	22	2,1						
	geel	Onderzoeksmaster	30	2,0	30	2,9						
	groen	Onderzoeksmaster; MPhil (Master of Philosophy) staat voor researchmaster	15	1,0	15	1,4						
	groen	Duale master; duidelijk in lijst met opleidingen	8	0,5	8	0,8						
	groen	Postnitiële master; duidelijk vermeld	6	0,4	6	0,6						
geel	Postnitiële master; niet geregistreerd	9	0,6	9	0,9							
'Breed'	geel	Brede opleiding; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	9	0,6	4	0,4	5	2,0				
	geel	Brede opleiding; meerdere diploma's behalen is mogelijk	1	0,1	1	0,1						
	geel	Brede Europees geregistreerde opleiding	6	0,4	4	0,4	1	0,4	1	0,9		
Taal	groen	Opleidingsnaam is vertaling; geregistreerde naam staat in lijst met opleidingen	12	0,8	12	1,1						
	geel	Opleidingsnaam is Engelse vertaling	40	2,6	33	3,1	7	2,8				
	geel	Opleidingsnaam is Nederlandse vertaling	2	0,1	2	0,2						
	geel	Engelstalige variant, niet zelfstandig geaccrediteerd; inschrijving vindt plaats bij de instelling zelf	1	0,1	1	0,1						
Markering	geel	Afwijkende opleidingsnaam; weinig aanleiding tot verwarring	32	2,1	19	1,8	11	4,4	2	1,9		
	oranje	Afwijkende opleidingsnaam; enigszins aanleiding tot verwarring	5	0,3	1	0,1	3	1,2	1	0,9		
	rood	Afwijkende opleidingsnaam; aanleiding tot verwarring	5	0,3	1	0,1	1	0,4	2	1,9	1	0,9
'U-bocht' constructie	groen	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk in lijst met opleidingen	3	0,2	1	0,1	2	0,8				
	geel	Registratie voor ander instelling of vestiging; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	11	0,7	2	0,2	6	2,4			3	2,7
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	2	0,1			1	0,4			1	0,9
	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging; niet of nauwelijks duidelijk	1	0,1					1	0,9		
	oranje	Registratie voor ander instelling of vestiging, voldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	6	0,4			6	2,4				
	rood	Registratie voor ander instelling of vestiging, onvoldoende duidelijk; tevens afwijkende opleidingsnaam	2	0,1			1	0,4	1	0,9		
	oranje	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; status diploma is onduidelijk	13	0,9	1	0,1	11	4,4	1	0,9		
	rood	Buitenlandse onderwijsinstelling verstrekt diploma; onduidelijk voor welke instelling de opleiding is geaccrediteerd; rechtsgeldigheid diploma onzeker	3	0,2					2	1,9	1	0,9
Keurmerk	groen	Geen keurmerk; duidelijk in lijst met opleidingen	8	0,5			5	2,0			3	2,7
	geel	Geen keurmerk; duidelijk bij opleidingsbeschrijving	11	0,7	2	0,2	7	2,8			2	1,8
	oranje	Geen keurmerk; onvoldoende duidelijk bij opleidingsbeschrijving	2	0,1			2	0,8				
	rood	Geen keurmerk; niet of nauwelijks duidelijk	38	2,5			5	2,0	13	12,1	20	18,0
	geel	De opleiding is opgeheven; duidelijk bij opleidingsinformatie	1	0,1			1	0,4				
In orde	groen	Deze opleiding wordt correct aangeboden	887	58,4	712	67,8	145	57,5	19	17,8	11	9,9
			1520		1050		252		107		111	

Korte beschrijving van de resultaten

Bij de bacheloropleidingen vormde het bekostigde hbo de grootste groep opleidingen, hier zijn de universitaire masters in de meerderheid. Door een gewijzigde indeling van de websites van de Erasmus Universiteit Rotterdam is op de laatste peildatum het aantal beoordeelde opleidingen in het bekostigde wo afgenomen. Voor het niet-bekostigde hbo heeft de vernieuwde website van de NCOI voor extra beoordeelde masters gezorgd.

Ook hier geldt dat een meerderheid van de opleidingsnamen correct is en goed wordt gepresenteerd. Het aantal meer of minder ernstige uitzonderingen is groter dan bij de bachelors.

'Varianten' is ook hier de grootste probleemcategorie, gevolgd door "'U-bocht' constructie' en 'keurmerk'. De rode oordelen zijn vooral in deze laatste categorie te vinden.

Analyse van de resultaten

De beoordeling in kleurcodes vond, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, plaats op basis van de aanwezigheid, vindbaarheid en tegenstrijdigheid van informatie rond de correcte opleidingsnaam en status van de opleiding. De communicatie tussen onderzoekers en instellingen, de presentatie van de onderzoeksresultaten op de website van de Keuzegids Hoger Onderwijs en de druk vanuit de koepelorganisaties hebben ervoor gezorgd dat veel instellingen de opleidingsinformatie gedurende de onderzoeksperiode hebben aangepast. Deze aanpassingen waren bijvoorbeeld het wijzigen van de opleidingsnaam in de geregistreerde naam, varianten of tracks visueel duidelijker presenteren onder de geregistreeerde opleiding, ontbrekende informatie toevoegen, informatie verduidelijken, informatie op de website naar voren halen of de website geheel vernieuwen.

Rode beoordelingen ('mogelijk misleiding') komen voornamelijk voor in het niet-bekostigde onderwijs. Hier wordt een aantal MBA opleidingen en Executive Masters aangeboden die niet geaccrediteerd zijn, vaak naast geaccrediteerde opleidingen. De accreditatiestatus staat alleen in de opleidingsinformatie van de geaccrediteerde opleidingen vermeld, bij de niet-geaccrediteerde opleidingen wordt deze informatie weggelaten. Daarnaast vermelden sommige instellingen, dat ze samenwerken met bekostigde instellingen. Samenwerking met het bekostigde onderwijs, het naast elkaar aanbieden van geaccrediteerde en niet-geaccrediteerde opleidingen en het verstrekken van mastertitels voor alle opleidingen resulteert in ondoorzichtigheid. Hoewel niet-bekostigde instellingen niet verplicht zijn hun opleidingen te accrediteren, is de vraag hoe dit zich moet verhouden tot het verstrekken van ondubbelzinnige duidelijkheid rond accreditatie en erkenning.

Bij postinitiële opleidingen speelt een vergelijkbare discussie. Instellingen zijn niet verplicht om postinitiële opleidingen te accrediteren. Het collegetarief voor deze opleidingen is echter een stuk hoger dan voor het reguliere onderwijs. Daarnaast zijn er wel degelijk postinitiële opleidingen die geaccrediteerd zijn. Hier is beoordeeld hoe duidelijk er onderscheid is gemaakt tussen de bekostigde en de niet-bekostigde opleidingen.

Een andere discussie betreft het verstrekken van buitenlandse diploma's, wat vooral voorkomt in het bekostigde hbo onderwijs. Soms vermeldde een instelling slechts dat de opleiding resulteerde in een buitenlands diploma. Dit is met een rode kleurcode beoordeeld.

Vaker werd verteld van welke buitenlandse instelling het diploma afkomstig was. Van studenten kan echter niet worden verwacht dat zij op de hoogte zijn van de kwaliteit van een buitenlandse onderwijsinstelling en de waarde van het diploma. Dergelijke gevallen zijn met een oranje kleurcode beoordeeld. Alleen wanneer opleidingsinformatie de buitenlandse accrediterende instantie vermeldde werd de zogenaamde blauwe kleur toegekend. De toelichting bij deze code, namelijk "Deze opleiding is geaccrediteerd door een internationaal accreditatieorgaan. Binnen het Nederlandse onderwijssysteem heeft dit diploma geen rechtsgeldigheid. Dit sluit niet uit dat de maatschappelijke betekenis groot kan zijn." stuitte op verontwaardiging bij een enkele instelling. Overigens wordt de discussie over de vergelijkbaarheid van buitenlandse accreditatieorganen met de NVAO momenteel breed gevoerd.

5 Bestuurlijke context en regelgeving: mogelijkheden voor harmonisatie van register en feitelijk gebruik van opleidingsnamen

Regelgeving en zelfregulering

Het wettelijk kader voor het hoger onderwijs is eerst en vooral de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). In deze Wet is onder meer het bestaan en het beheer van het CROHO – Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs – geregeld. Duidelijk wordt omschreven welke gegevens van elke opleiding in dit Register dienen te zijn opgenomen, zoals de naam van de opleiding. De Wet zelf geeft alleen in zeer indirecte zin een kader voor de tenaamstelling van opleidingen en ook voor de omschrijving ervan op de getuigschriften. Zo bepaalt de Wet ten aanzien van de identificatie van de opleidingen dat opleidingen met dezelfde namen ook als van gelijke opleidingen worden gezien. Ten aanzien van de openbaarheid van het aanbod stelt de Wet (Art. 7.15.):

Het instellingsbestuur draagt er zorg voor dat het onderwijsaanbod en andere relevante informatie tijdig openbaar worden gemaakt, zodanig dat de aanstaande student zich een goed oordeel kan vormen over de inhoud en de inrichting van het onderwijs en de examens.

Kijken we naar de rol van de NVAO en de Onderwijsinspectie. De NVAO vindt zijn basis in dezelfde WHW. Het accreditatieorgaan is onder meer belast met activiteiten in het kader van het verlenen van accreditatie aan opleidingen in het hoger onderwijs en het afnemen van de toets nieuwe opleiding in het hoger onderwijs. Deze taakstellingen zijn geoperationaliseerd in toetsingskaders.

Bij de accreditatie wordt gewerkt met de tenaamstelling door de instelling zelf. In de toetsingskaders is geen beoordelingsmoment opgenomen betreffende deze tenaamstelling en overigens ook niet wat betreft de tenaamstelling, die door de instelling aan CROHO is aangeboden.

De Wet op het Onderwijstoezicht geeft geen aanvullende regelgeving of aanwijzingen. Wel wordt duidelijk dat de Onderwijsinspectie zou kunnen besluiten om 'incidenteel onderzoek' in het hoger onderwijs te doen als er reden is om te twijfelen aan de naleving van de voorschriften door de instellingen of ten behoeve van de kwaliteit van het HO-stelsel in zijn geheel. Ook kan de Minister de Inspectie opdragen om een dergelijk onderzoek uit te voeren.

Naast 'regelgeving' kan er sprake zijn van 'zelfregulering'. In het geval van het hoger onderwijs is er op verschillende manieren sprake van zelfregulering. Zowel in het HBO als in het WO wordt een 'good governance' code gehanteerd. Eén hiervan – de HBO-code – is vorig jaar uitvoerig geanalyseerd¹. Duidelijk wordt, en dat geldt ook voor de VSNU-code, dat de gedragscodes slechts in zeer algemene zin betrekking hebben op de kwaliteit van onderwijs en onderzoek en geen aanwijzingen bevatten, bijvoorbeeld met betrekking tot voorlichting en opleidingsinformatie.

¹ Edith Hooge *Governancecodes bve en hbo tegen het licht* (Thema 5/2006).

Hiernaast is enkele jaren in VSNU-verband bijvoorbeeld gewerkt aan een voorstel om tot een reductie en rationalisering te komen van de lijst met Ba-opleidingen, die in het CROHO is opgenomen (het zogeheten CRAB-advies¹).

Er zijn verschillende andere codes, zoals de gedragscode betreffende de internationale student. De VSNU-gedragscode internationale student bevat een aanwijzing met betrekking tot de informatieverstrekking over de opleidingen. De paragraaf in deze code over Informatievoorziening geeft aan dat:

- de instelling tijdig betrouwbare en eenvoudig toegankelijke informatie dient te verstrekken over onder meer de status van de opleiding, de criteria waaraan de kwaliteit van het onderwijs dient te voldoen, een beschrijving van opleiding en te behalen getuigschrift, de toelatingseisen en dergelijke; de informatie omvat, zo stelt de code, bij voorkeur een beschrijving van de kennis en vaardigheden die de internationale student bij een succesvolle afronding zal hebben behaald;
- de informatie in het Engels dient te worden verschaft dan wel in de taal waarin het onderwijs wordt gegeven;
- de onderwijsinstelling er zorg voor draagt dat in reclame-uitingen duidelijk de aard van de instelling en van het onderwijs blijken en dat wordt gehandeld volgens de normen van de Nederlandse Reclame Code Commissie;
- de in de Engelse taal gestelde naam van de instelling de aard van de instelling goed weergeeft.

De HBO-gedragscode met betrekking tot de voorlichting over de opleiding is nog specifiek. Relevante bepalingen uit deze laatste zijn:

- “1. Waar die zijn vastgesteld, nemen de hogescholen de landelijke opleidingskwalificaties voor de betreffende opleidingen in acht.
2. In de publieke presentatie van het aanbod worden de toegestane benamingen (CROHO) van opleidingen gebruikt en geen benamingen die daarvan afwijken.
3. Mogelijke afstudeerrichtingen worden altijd in combinatie met de officiële Opleidingsnaam genoemd, zodanig dat niet het beeld ontstaat dat afstudeerrichtingen zelfstandige opleidingen zijn.
4. Voor afstudeerrichtingen worden geen namen gebruikt die overeenkomen met namen van in het CROHO geregistreerde opleidingen.
5. Verwijzing naar het te behalen diploma/getuigschrift zal altijd gerelateerd aan de betreffende CROHO-geregistreerde opleiding plaatsvinden.”²

Analyse

De bestaande regelgeving biedt veel ruimte. Dit blijkt ook uit de beantwoording van Kamervragen, die werden gesteld naar aanleiding van publiciteit over onzorgvuldigheden in de naamgeving van opleidingen³. In de antwoorden op de eerste reeks vragen maakt de Staatssecretaris nog eens duidelijk dat de wijze waarop universiteiten en hogescholen voorlichting geven over het opleidingsaanbod hun eigen verantwoordelijkheid is. Er is een oproep gedaan om hierin de grootst mogelijke zorgvuldigheid te betrachten aan HBO-Raad,

¹ Neergelegd in een advies van de Stuurgroep Onderwijsbeleid (StOA) aan de voorzitter van de VSNU: *Een meer overzichtelijk en doorzichtig aanbod van universitaire bacheloropleidingen*, 2003.

² *Hogeschoolbericht 218*, april 1998.

³ Brieven van de Staatssecretaris van OC&W van 17 januari 2007 en van de minister van OC&W van 26 maart 2007.

VSNU en PAEPON en de verwachting wordt uitgesproken dat deze oproep voldoende corrigerende werking zal hebben. De Staatssecretaris wijst er voorts op dat de totstandkoming van de recent gestarte website Studiekeuze123 er onder meer op is gericht om voor de noodzakelijke 'checks and balances' te zorgen.

De tweede reeks vragen is gesteld naar aanleiding van de uitspraak van de Reclame Code Commissie over de misleidende reclame van de HvA. De Minister maakt duidelijk dat hij het jammer vindt dat de HvA het op deze uitspraak heeft laten aankomen en formuleert een norm voor een juiste tenaamstelling:

- een correcte naam geeft de geaccrediteerde opleiding weer
- de opleidingsnaam in de uiting moet dezelfde naam zijn als in het CROHO, althans het moet helder zijn tot welke officieel geregistreerde opleiding het aangeboden behoort.

Voorts wijst de Minister op de spanning tussen de vereiste zorgvuldigheid in de voorlichting aan de (aanstaande) studenten en de wervingsdoelstellingen. De voorbeelden daarvan zijn gegeven in het voorgaande. Ook in het hoger onderwijs zelf zijn ze bekend. Zo wijst bijvoorbeeld F. Leijnse er in dit kader op dat onzorgvuldigheid in de naamgeving verder kan gaan dan een poging om het betreffende aanbod (extra) op te laten vallen bij de doelgroep. Nieuwe opleidingen zijn onderhevig aan een, in de WHW ook verankerde, zogeheten macro-doelmatigheidstoets. Macro-doelmatigheid houdt in dit verband in dat een opleiding slechts bij een beperkt aantal instellingen wordt toegestaan, bijvoorbeeld vanwege spreiding en verwachte vraag. Als nu een instelling geen toestemming krijgt om de betreffende opleiding als bekostigde opleiding te voeren, dan zou men geneigd kunnen zijn om een variant te bedenken, die past bij een al bestaande, wel geaccrediteerde, opleiding.¹

Er kunnen voor instellingen zwaarwegende redenen zijn om de ruimte in de regelgeving op te zoeken. De regelgeving biedt die ruimte en in de operationele uitwerking zijn, zo blijkt uit enkele interviews, geen 'checks and balances' opgenomen. De beheerder van CROHO, IB-Groep, neemt de tenaamstelling op zoals die wordt aangeboden. De NVAO signaleert wel mogelijke inconsistenties tussen de namen in de accreditaties en de benaming in CROHO, maar kan verder niets doen. Er kunnen dus onzorgvuldigheden in de lijst van opleidingsnamen sluipen of erin worden gebracht; dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld Vlaanderen, ook een werkingsgebied van de NVAO, waar met een vaste, korte lijst van opleidingsnamen wordt gewerkt.

Naast regelgeving zijn overigens ook andere vormen van regulering denkbaar. Hiervoor is de zelfregulering al genoemd. Ook kan worden gedacht aan vormen van 'marktdwang', zoals gespecialiseerde Reclame Codes die kunnen worden beheerd door de al genoemde Commissie. Uit de hiervoor samengevatte antwoorden op Kamervragen blijkt, dat de Minister voorts nog vertrouwt op de zelfregulering en het zelfreinigend vermogen van de branches.

Tijdens de fase van deskresearch is geen heldere norm voor 'fouttolerantie' gevonden. Idealiter sporen de opleidingsnamen natuurlijk 100% met de in CROHO vastgelegde benamingen. Er zullen echter altijd afwijkingen zijn: hiervoor is de code blauw ingevoerd voor opleidingen, die qua benaming niet passen in het CROHO-register; er kan een verschil optreden tussen de verwachte en de feitelijke realisatiedatum van een accreditatie; etcetera.

¹ F. Leijnse *Studievoorlichting*, in THEMA 5/2006.

Vastgesteld moet echter worden dat er een zekere systematiek in de afwijkende tenaamstellingen zit, die niet door dit soort zaken wordt verklaard en die wijst op een gebrek aan effectieve zelfregulering. De eerste inventarisatie van de Bacheloropleidingen leidde tot de conclusie dat er veel onzorgvuldigheden zijn en dat de hierboven beschreven HBO-code voor studentenvoorlichting op alle punten is overtreden. De tweede, bredere inventarisatie, heeft dit beeld bevestigd en leidt tot de conclusie dat er nog steeds, of opnieuw, frequent sprake is van onzorgvuldigheden.

De in 2006 ontstane commotie – naar aanleiding van de resultaten van de eerste inventarisatie – heeft niet, althans niet duurzaam tot voldoende zelfreinigend vermogen geleid. Nu zien we wederom dat instellingen, mede onder de druk van dreigende persberichten over de gevonden resultaten, snel in actie komen om verschillen te verklaren danwel om websites (fors) aan te passen. Is dit voldoende effectief? De HBO-Raad en de VSNU hebben in een brief aangegeven de laatste beoordelingsronde aan te grijpen om het belang van juiste communicatie over de opleidingen nog eens nadrukkelijk bij de aangesloten instellingen onder de aandacht te brengen. PAEPON heeft hier mondelinge uitspraken over gedaan.

Ons inziens is de inhoud van de hiervoor beschreven HBO-code een adequate basis voor (zelf)regulering, voor alle branches. Uit dit, en het eerdere, onderzoek is gebleken dat hij zonder controle niet afdoende wordt toegepast. Het is kennelijk nodig dat de toepassing wordt afgedwongen en dat op dit punt ook adequaat toezicht wordt afgesproken.

De volgende aanzet voor uitwerking van deze conclusie komt uit de resultaten van het onderzoek naar voren:

- Het CROHO-register is het uitgangspunt voor de tenaamstelling. Hierin worden de toegestane benamingen vastgelegd. In de publieke presentatie van het aanbod worden deze toegestane benamingen (CROHO) gebruikt en geen benamingen die daarvan afwijken.
- Mogelijke afstudeerrichtingen worden altijd direct in combinatie met de officiële opleidingsnaam genoemd. Voor afstudeerrichtingen worden geen namen gebruikt die overeenkomen met namen van in het CROHO geregistreerde opleidingen.
- Verwijzing naar het te behalen diploma/getuigschrift zal altijd gerelateerd aan de betreffende CROHO-geregistreerde opleiding plaatsvinden. De titel op het diploma is de officiële opleidingsnaam.
- Tijdens het onderzoek is duidelijk geworden dat de beheerder van het register, de IB-Groep, de oprichting van een gebruikersoverleg voor wil stellen om te zorgen voor voldoende gebruikswaarde en flexibiliteit. Bekeken moet worden of zulks verandering in de regelgeving vereist. De IB-Groep meent dat het CROHO in dit geval uit de WHW moet worden gehaald en in een aparte Regeling moet worden ondergebracht.
- Er wordt een uitspraak gedaan over welke partij mag beoordelen of een accreditatie door een andere organisatie dan de NVAO gelijkwaardig kan worden geacht aan die van de NVAO.
- Het Toezicht wordt helder belegd bij de IB-Groep of de NVAO.

Voor vragen:

Hoger Onderwijs Persbureau
Postbus 2054
2301 CB Leiden
tel: 071 523 13 41
e-mail: info@choi.nl
www.keuzegids.org

Research voor Beleid
Bredewater 26
Postbus 602
2700 MG Zoetermeer
tel: 079 322 22 22
fax: 079 322 22 12
e-mail: info@research.nl
www.research.nl